

ských dedičov v priamej a bočnej línii. Ak týchto nebolo, majetok pripadol ako odúmrf kráľovi. Zákon z r. 1351 sjednotil pre celú šľachtu obidva spôsoby dedenia, ktoré dosiaľ paralelne platily, ba sa potieraly. — V otázke sv. Koruny Hóman súhlasí s Eckhartom, že nauka o sv. Korune je výtvorom Verböczyho, nie však jeho osobnej geniality — ako Eckhart tvrdí — ale je kodifikáciou a formulovaním už žijúceho práva. Dľa Hómana nauka o sv. Korune vznikla až v XV. stor., keď legítimná dynastia vymrela kráľovnou Mariou a základy k nej boly dané už v XIV. stor. za Anjouovcov.

Úhrne možno charakterizovať Eckhartovský spor ako očistné snaženie, ktoré nutne muselo dojsť po období rojčivých romantických názorov, snaženie, ktoré na pr. i nášho dejepisu sa dotklo. I keď pripustíme, že Eckhart sa dopúšťa v niečom výstrelkov, ako na to Hóman poukázal, treba uznať, že jeho snaha vychádza z ozaj uprimnej lásky ku pravde a takéto výstrelky môžu byť užitočnými, keď uvážime, že i dejepis — ako každú vedu — tvoria ľudia, ktorých oduševnenie za ideály snadno ochladne. Preto je užitočné pre ľudskú spoločnosť i pre vedu keď ho niekto má v nadbytku: nech sa ujde i druhým — predpokládajúc, pravda, že ide o dobrú vec!

Literatura.

- Eckhart, Franz*: »Staatsrecht und Privatrecht in Ungarn im Mittelalter«, Ungarische Jahrbücher, Berlin 1929.
- Eckhart Ferencz*: »Jog- és alkotmánytörténet«, pojednanie vo zborníku »A magyar történetírás új útjai«.
- Eckhart Ferencz*: »A magyar alkotmányfejlődés«, Válasz Tomcsányi Móric és Molnár Kálmán bírálatára. Separát z májového čísla časopisu »Magyar Jogi Szemle«, Budapest 1931.
- Eckhart Ferencz*: »Magyarország története«, Budapest 1935.
- Hóman Bálint*: redigoval zborník »A magyar történetírás új útjai«, 2. vyd., Budapest 1932. Tu má pojednanie »A történelem útja«.
- Hóman-Szekfű*: »Magyar történet«, sv. III., Budapest 1934.
- Mályusz Elemér*: »Az Eckhart-vita«, pojednanie v »Századok«, roč. LXV., 1931.
- Molnár Kálmán*: »Alkotmánytörténeti illuzió-e a magyar alkotmányfejlődés jellegzetes közjogi iránya?«, Dunántúl 1931.

Evropská rovnováha.

Memorandum ze dne 7. března 1936 prohlásilo Německo, že má za to, že rýnský pakt přestal existovati a že se v důsledku toho nepovažuje nadále za vázáno tímto zaniklým paktem. Toto stanovisko bylo odůvodněno také uzavřením francouzsko-sovětské smlouvy o vzájemné pomoci, kterou prý dospívá do střední Evropy hrozivá vojenská moc obrovské říše oklikou přes Československo, jež ujednalo se Sovětovým svazem stejnou úmluvu.

Nelze dosti zdůrazniti důležitost rozpoznání, že toto přiznané rozhodující zdůvodnění německého stanoviska odůvodňuje diplomatický postup

Německa, nikoli však jeho právní názor na platnost závazků rýnského paktu. Nic menšího než staré učení o evropské rovnováze slaví tu své zmrtvýchvstání a zasluhuje retrospektivní úvahy.

Zásada politické rovnováhy v mezinárodním životě je hodně stará. Někteří mezi její vyznavače počítají již Polybia. Rozhodně byla známa a propagována před zrozením moderního práva mezinárodního. Tomu aspoň nasvědčují »Italské dějiny«, sepsané v letech 1492—1534 Františkem Guicardinim, v nichž bylo prvně užito slov »politická rovnováha« (udržovaná mezi Florencií, Neapolí a papežským státem). Před westfálským mírem r. 1648, v němž byly zásady evropské rovnováhy vědomě uplatňovány a od něhož počínáme obvykle historii práva mezinárodního, máme ještě známou o výroku britského státního sekretáře Coka, učiněného k benátskému vyslanci, že je nutno dbáti, aby zůstaly evropské věci v rovnováze. První výslovné přiznání k řečené zásadě je v mírové smlouvě utrechtské, kterou ujednaly r. 1713 Anglie a Holandsko s Francií, aby zabránily Karlu VI. vytvoření spojením zemí španělských a dědičných zemí rakouských rozhodující velmoc evropskou. Výslovně se téže zásady dovolávala též Pragmatická sankce. Největšího rozmachu došla zásada evropské rovnováhy ve století XIX. V jejím jméně byla na př. zřízena Belgie jako nárazníkový neutrální stát a v jejím jméně podporován vznik samostatných států na Balkáně (pro porušení rovnováhy na Balkáně vypovědělo Srbsko r. 1885 Bulharsku válku, když si toto připojilo Východní Rumelii). Táž zásada byla vůdčí myšlenkou Canningovy politiky při uznávání nových států, vznikajících ze španělských kolonií v Jižní Americe. Avšak nejen vznik států byl následkem uplatňování evropské rovnováhy, nýbrž i jejich zničení: ve jménu téže zásady bylo definitivně rozděleno Polsko a z týchž důvodů neuskutečněn na vídeňském kongresu původní plán znovuzřízení Polska jako vasalského státu pod suzerenitou ruskou.

O evropské rovnováze psávali ode dávna filosofové (Bacon, Hume, Kant, tento poslední velmi odmítavě) i praktičtí politikové. Z těchto Talleyrand ji považoval za vzájemnou úměrnost útočných a obranných sil rozličných politických útvarů, za zásadu zajišťující právo a klid všech. S nepatrnými výjimkami nebývala nikdy považována za institut právní, nýbrž za politickou směrnicí. (V tom smyslu psal již Vattel v polovici XVIII. století. Z řídkých protivníků toho názoru lze citovati Phillimooru, jenž ve svých Komentářích mezinárodního práva sto let po Vattelovi mezi důvody oprávněné intervence uvádí »akci k zachování rovnováhy sil«.) Z moderních definicí je zajímavá Pilletova: rovnováha (rozumí se: politická) je stav, na jehož vytvoření a udržení mají všechny národy stejný veřejný zájem.

Od vídeňského kongresu, přesněji řečeno od roku 1818, kdy přistoupila Francie ke smlouvě o Svaté Alianci, dostává se politice velmocí, neustoucí se k udržení evropské rovnováhy, jména evropského *concertu* (latinský překlad slova shoda — accord ve francouzsky sepsané smlouvě chaumontské z roku 1814; v ní se »shodly« Rakousko, Anglie, Rusko a Prusko na společném postupu pro případ, že by Francie nedodržela mírových podmínek). V XIX. století vystupovalo stále zřetelněji najevo, že systém evropské rovnováhy je systém vnucovaný Evropě velmocemi. Po povalení Napoleona Bonaparta byl ten systém uplatňován hlavně při řešení Východní otázky, kteréžto jméno bylo dáno hlídání rozpadávajícího se Turecka, o jehož rozpadnutí se do té míry staraly Rakousko a Rusko, že Britanie a později i Německo považovaly za nutné nedopřáti jim značnější kořisti.

Nechybí historiků považujících za poslední prosazování evropské rovnováhy zničení říše Viléma II. Posouzení tohoto stanoviska se vymyká z rámce stručné úvahy. Že však zmíněný názor nacházel všude ohlasu, vysvítá z projevu presidenta Wilsona k senátu 22. ledna 1917, v němž označil zásadu rovnováhy sil v politice za provždy zdiskreditovanou. Wilson již tehdy prohlásil, že rovnováha (balance of power) musí býti na-

hrazena společenstvom moci (community of power). Tento program došiel výrazu ve zřízení Společnosti národů. Odpůrci Společnosti sice poukazují na výjimečné a preponderantní postavení velmocí v Radě jako na obnovený starý systém koncertu evropského, to jest řádu vnučeného veimocemi, avšak není pochyby, že idea Společnosti národů je výslovným popřením toho, co se ve skutečnosti vždycky skrývalo pod jménem evropské rovnováhy a evropského koncertu. Kdyby byl přijat a důsledně prováděn ženevský protokol z roku 1924, bylo by skutečně opravdově opuštění oněch starých zásad mezinárodní politiky. Místo posílení Společnosti národů zmíněným protokolem jsme však naopak svědky jejího oslabení: Německo a Japonsko z ní vystoupily a Itálie prakticky popírá zásady Společnosti. Není divu, že za toho stavu přichází znovu ke cti stará, s dnešním stavem evropské civilizace se nesrovnávající zásada evropské rovnováhy.

Dr. Jiří Kojecký (Praha).

Úprava zemedel'ských dlhov.

Zvýšená pozornost zemedel'skému úverovému problému je preto uvedená, pretože zemedel'ská výroba a formy poskytovania úveru zemedelcom sú odlišné od ostatných výrobných odvetví.

Výroba zemedel'ská je v prvom rade organická a preto nie tak snadno regulovateľná a obmedziteľná ako výroba priemyslová. Tieto výrobné podmienky u zemedel'stva spôsobujú menšiu citlivosť, zvyšujú stuhlosť a nedostatočnú prispôsobivosť zemedel'skej výroby k zmenám v hospodárskom vývoji. Táto nevýhoda je zvlášť nebezpečná, keď ceny zemedel'ských výrobkov ukazujú tendenciu klesajúcu. Nastáva snadnejšie predĺženie podnikov zemedel'ských než priemyslových. Túto zmenšenú dynamiku a s ňou spojenú adaptabilitu k meniacim sa situáciám u zemedel'stva doprevádza aj menšia produktivita pre jednotku použitého kapitálu v zemedel'stve než v priemysle. Táto skutočnosť spôsobuje, že *doba reprodukcie kapitálovej (amortizácia) v zemedel'stve je pomalejšia, teda dlhšia než v priemysle a v dôsledku toho jednak pre túto dlhú dobu reprodukcie kapitálovej a pre prípadne prudšie, nepriaznivé výkyvy cenové je možnosť predĺženia zemedel'stva veľmi snadná a katastrofálna*. Ďalšou výhodou nevýhodou zemedel'stva je, že *pevne uložený kapitál v pomere ku kapitálu oběhovému (prevodovaciemu) je značne vyšší následkom toho aj pevné náklady (annuity a úroky) sú značne vyššie než náklady pružné: prevodovacie*. Preto je možnosť u zemedel'skej výroby ťažšie prispôbiť výrobné náklady pokleslým rentabilným podmienkam, kým u priemysle je to snadnejšie, pretože výroba je ľahšie regulovateľná so strany výrobcov, doba reprodukcie použitého kapitálu vo výrobe je rýchlejšia a pomer nákladov fixných k nákladom pružným je priaznivejší pre pružné náklady.

Fixné náklady u zemedel'stve sú aj preto vyššie, pretože pri nabývaní pôdy sa neplatí ako kúpna cena jej kapitalizovaný výnos ako u priemyselných podnikov, ale cena značne vyššia, kotviaca v oblasti emociálnej jak kupca, tak predavača, lebo pomer k pôde je viacej citový, pudový a tradičný než obchodný. A preto, keď nemá kupec dostatočného nabývacieho kapitálu vlastného, predĺži sa už pri nákupe pôdy.

Ďalšou nevýhodou zemedel'ského úveru je jeho forma, v ktorej sa poskytuje. Zemedel'ský úver je úverom obligacným, pevne zúročiteľným, ktorý vyžaduje stejné, nepružné annuity a úroky, neberúc ohľad na zmeny zemedel'skej rentability. Situácia je iná u priemysle, ktorý si dlhodobý úver zväčša, opatrí v podobe akcií a platí sa odmena za takto používaný kapitál len v dobe prosperity. V dobe depresie sa neposkytuje žiadna odmena akcionárom. U priemysle preberá takto riziko podnikania akcionár — veriteľ, kým u zemedel'stva len dlžník.